

SUPER NASTAVA

Eric Jensen: Super Teaching Corwin Press, Thousand Oaks, California, USA, 1998.

Knjiga „Super nastava“, američkog autora Erica Jensena, objavljena je u nekoliko izdanja, od kojih je ono iz 1998., godine prevedeno u nakladi Slap, i u podnaslovu nosi motivirajući poziv na čitanje predstavljajući se kao zbirka od preko 1.000 moćnih obrazovnih strategija, opisanih kroz teme od prilagodbe uputa i razvojnih stadija učenika, odgovora na unikatne stilove učenja diferenciranim tehnikama poučavanja, preko upravljanja emocijama kao poticaju za učenje do upotrebe pozitivnog razmišljanja za unapređivanje učeničkih rezultata.

Eric Jensen je međunarodno poznat edukator najviše po svojoj primjeni neuro-znanosti u nastavi. Plodan autor sa preko 20 knjiga, prevedenih na 15 jezika, uključujući i široko prihvaćenu i hvaljenu *Teaching with the Brain in Mind*, koja upućuje nastavnike kako podučavati imajući na umu specifičnosti funkcioniranja ljudskog mozga i koristeći ta znanja za povećanje obrazovnog učinka. Osim dvadesetogodišnjeg iskustva kao srednjoškolski nastavnik jezika, posebno se bavio razvojem specifičnih vezanih područja iz skupine jezičnih kompetencija, kao što je čitanje i područjem primijenjene psihologije kao što je razvoj vještine učenja. Razvija vlastitu praksu kroz demonstracijska predavanja u osnovnim školama i fakultetima. Također radi kao konzultant za kompanije unutar najbogatijih 500, Fortune 500¹, kao i za američku vojsku te gost predavač iz područja obrazovanja i poslovanja na tri sveučilišta i radi na doktoratu iz područja psihologije. Iako se na nekim mjestima koja objavljuju prikaze knjiga može pronaći iskaz rezerviranosti stručne javnosti kroz ocjenu kako je Jensen samo „dobar prodavač knjiga“, implicitno govoreći o opasnosti od pseudo-znanosti, ne treba zanemariti da on u ovoj knjizi govori o samoj primjeni u nastavi u čemu je ipak vrlo kompetentan, kao i činjenicu da zasigurno ne bi bio angažiran širom svijeta u osjetljivom, iznimno praktično orijentiranom i racionalnom društvu kompanija, Fortune 500, kad od njegovog rada zaista ne bi bilo konkretnih rezultata. Autor na stranicama ove knjige uspješno daje motivirajuće upute za primjenu dostignuća razvojne psihologije, radi to vrlo dobro i ne iskazuje znanstvene pretenzije iz psihologije, nego se usmjerava na područje primjene njenih znanstvenih saznanja ukazujući joj time, kao znanosti, poštovanje.

U uvodu knjige Jensen ističe temeljne društvene i demografske uvjete koji utječu na školsko okruženje u SAD-u na početku 21. st., te posljedice koje to izaziva u funkcioniranju školskog sustava. Istaknute su vrlo važne činjenice o demografskim promjenama u glasačkoj strukturi američkih birača, koji s vremenom gube interes za davanjem potpore političarima koji namjeravaju porezna sredstva usmjeriti u obrazovni sustav i možda su uzroci dalekosežnih loših promjena u školstvu. Autor ovime precizno ukazuje na krivo koncipiranje društvene svijesti i odgovornosti.

Posebno svoju kritiku usmjerava štetnom utjecaju medija motiviranih profilerski i konzumeristički s rastom volumena prodaje kao jedinim mjerilom pod cijenu stvaranja generacija pasivnih potrošača petrificiranih kupovnih navika i iskrivljene ljestvice društvenih vrijednosti nazivajući to *promijenjenim prioritetima*. Nasuprot tome nestaje mogućnost odgoja i obrazovanja aktivnog pojedinca, svjesne i društveno odgovorne osobe, razvijenih mentalnih sposobnosti i kompetencija. Dijete je pod velikim pritiskom potrebe za uspjehom kao što su uspješni modeli predstavljeni u medijima, nakon čega mnogi odustaju i smanjenje stresa traže na nezdrave načine.

Kao posebno dalekosežne promjene autor ističe rani početak zarađivanja, maloljetničke trudnoće i odlazak iz roditeljskog doma radi samostalnog života, starenje stanovništva ili porast broja samaca koji ne vide u razvoju obrazovanja svoj primarni interes. U samoj školi opisuje pojavu nezadovoljnih nastavnika i nedostatak ravnatelja predvodnika s vizijom umjesto mentaliteta policajca koji mora upravljati nezadovoljnim mnoštvom. Iznimno dobro opisuje sve veće kompetencijske zahtjeve pred nastavnicima zbog multikulturnih promjena u strukturi stanovništva sve većeg broja gradova te tako zbog pojave većine nebijelaca, u nekim odjeljenjima

¹ *The Fortune Global 500*, poznat i kao *Global 500*, godišnje izvješće časopisa Fortune sa najboljih 500 svjetskih kompanija mjereno po prihodu (<http://www.fortune.com>, 20.06.2014.)

se govori 10-15 jezika istovremeno, a neki nastavnici moraju naučiti predavati i na tri jezika što sve više demotivira nastavnike unatoč višestruko većem proračunu za obrazovanje nego prethodnih desetljeća.

Kao novi pravac u utjecaju škole na društvo Jensen vidi najprije vlastiti pomak prema modernijim metodama učenja, racionaliziranju, dubokom osmišljavanju same nastave, kao što je prilagodba metoda načinu na koji učenik obrađuje podatke i načinu funkcioniranja djetetovog mozga, te adaptacijom školskih kurikuluma stvarnim životnim potrebama i ulozi škole.

Autor iznosi građu iz područja psihologije učenja i fiziologije mozga uz fascinante podatke o mogućnostima ljudskog mozga i krivi koncept da inzistiranja na točnim odgovorima što ne čini uslugu učenju. Tvrdi da je civilizacija napredovala upravo zato što su ljudi bili spremni eksperimentirati, i ne dobiti točan odgovor odmah i ističe istraživanje, kritičko mišljenje i kreativnost kao ključne metode za razvoj i opstanak. Učenje je, za njega, proces izdvajanja smislenih obrazaca iz zbirke.

Autor daje i vlastitu, iskustvenu formulu optimalnog učenja kao zbroja utjecaja osobne povijesti, sadašnjih okolnosti, inputa pet osjetila, posebnosti obrade (preferencije u učenju), značenja i odgovora kao rezultata sedam vrsta inteligencije. Svaki je mozak potpuno specifičan kao otisak prsta. Jedno dijete može naučiti čitati sa tri godine drugo sa šest, a da im se mozgovi razvijaju potpuno prirodnom brzinom i apelira na tu prirodnost u nastavi.

Zadatak edukatora² je izvući urođene sposobnosti stavljajući učenika u aktivnu situaciju i potičući ga u otkrivanju. Šablonska nastava sputava sposobnost mozga da obrađuje informacije. Što se više koristi u poticajnoj okolini mozak se bolje razvija, pomoću višeosjetilnih podražaja, problema, novosti, povratnih informacija i unosa kvalitetnih hranjivih sastojaka. Autor ističe važnu fiziološko-funkcionalnu ulogu sna te činitelje koji to mogu ometati, šteteći tako kapacitetu za učenje i upućuje kako će nastavnik biti učinkovitiji u poučavanju ukoliko učeniku pristupa uvažavajući njegove posebnosti.

Najviše nastavnika predstavlja informacije sekvencionalno, analitički, a najmanje učenika to koristi kao model učenja. Mozak može učiti na više načina. Presudno za aktivaciju stilova učenja je ponuda raznolikosti metoda koje je nastavnik spreman ponuditi svojim učenicima. Vjerojatno su mnogi učenici obilježeni kao „problemi“ samo zato što se njihov nastavnik nije posvetio otkrivanju njihovih stilova učenja, nego ih je prisiljavao da uče na način koji im je bio neprirodan. Učitelji su ih pokušavali „popraviti“, ne uviđajući da njima ne treba popravak nego fleksibilnost i poštivanje njihova stila te šira ponuda metoda. Kao jedan od utjecajnih faktora autor ističe kulturno naslijeđe i specifičnosti koje nose različite kulture, te efekt otpora i neuklopljenosti koji nose pojedinci – što ih samo dodatno usporava.

Primjeri: Montreal, siromašna četvrt, 2/3 razreda su doktori znanosti, a trećina u prosječnima, Washington, 4 Nobelovca kod iste učiteljice. Pygmalionov³ učinak ili Rosenthal effect, studija iz šezdesetih godine 20. stoljeća (Rosenthal i Jakobsen), za razred koji je pokazao ispodprosječne rezultate na testiranju, čak i s problematičnom djecom, učiteljici je rečeno da su iznadprosječna i nadarena, ona se čitavo vrijeme tako i odnosila prema njima, rezultat, svi su završili u kategoriji nadarenih.

Autor nadalje najavljuje promjenu stare paradigme: nastavnik poučava – učenik pokazuje znanje – nastavnik ocjenjuje, u novu: nastavnik je katalizator učenja i samovrednovanja. Skinnerov, bihevioralni „model zahtjeva“ usmjeren na ponašanje učenika, određuje poželjne oblike, mjeri ponašanja, nagrađuje poželjna i kažnjava nepoželjna - je zastario. Svaki čovjek je jedinstven događaj u povijesti i mora prenijeti svoje darove drugima. Trebamo saznati kako

² lat. educere – izvoditi, (B. Klaić, *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1988., 346.)

³ Označava moć utjecaja individualnih očekivanja na uspješnost, a prema grčkoj legendi o kiparu Pygmalionu koji je svojom voljom oživio kip prekrasne žene. (B. Klaić, *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1988., 1042.)

Samoispunjavajuća predviđanja koja sama utječu na svoje ostvarenje poticanjem pozitivnog učinka između vjerovanja i ponašanja. (op.a.)

ljudski mozak uči najbolje i kako mu osigurati uvjete za bolje učenje. Smjena paradigme okrivljanja okolnosti i predstavljanja sebe kao žrtve u novu, onu preuzimanja odgovornosti „ne mogu kontrolirati sve, ali mogu svoje odgovore na sve“. Ukazuje na odgovornost kao jednu od najvažnijih osobina nastavnika, i na njegov prvi zadatak - ulazak u učenikov svijet da bi unaprijedio komunikaciju i učenje. Ako nastavnik predstavi učeniku neuspjeh samo kao povratnu informaciju i jedan običan trenutak u procesu učenja, učenik će shvatiti smisao i nastaviti s učenjem dok ga pri tome potičemo, a ne prigovaramo. Vlastita konverzacija i stav te stanje u kojem se nalazimo kao nastavnici bitno utječe na naš uspjeh, a jednako tako i na učenike. Misija super-nastavnika je, u suradnji s učenicima, ponovno otkriti radost vlastitog učenja iz doba djetinjstva.

Kroz slijedeća poglavlja nižu se vrlo korisni savjeti koje talentiran nastavnik podrazumijeva no svim drugima će biti vrlo vrijedni. Tako detaljno razrađuje aspekte pripreme nastave s naglaskom na ključne točke u kojima se samo shvaćanje nastave bitno usmjerava kroz aktiviranje više osjetila, utjecaj prirode same nastavnikove komunikacije, radne okoline, prostora i njegovih poruka za mozak, od mirisa, svjetla, boja na dalje. Ovdje autor nastoji usmjeriti pažnju dobrog nastavnika da još u fazi pripreme predvidi korištenje svih kanala kroz koje uopće informacija može ući u učenikov sustav za obradu, pri tome ističući temeljnu usmjerenost da mozak zahtjeva zanimljivu, varijabilnu i poticajnu okolinu koja pred njega stavlja zadatke, kako bi sve bilo „brain-friendly“. Ovdje valja istaknuti izvrsnu misao da se učenik boji samo tri stvari ulazeći u učionicu: dosade, beskorisnosti i nepravde ili naslov unutar poglavlja o umijeću slušanja koji govori da nije bez razloga to što čovjek ima dva uha i samo jedna usta, a ne obratno. Ukazujući, duhovito i kroz ovu figuru kako i Stvoritelj ukazuje na važnost pažljivog slušanja sugovornika s empatijom i izbjegavajući greške u komunikaciji. Vrlo su vrijedni konkretni savjeti da se nastoji doprijeti do osjećaja koji stoje iza poruke sugovornika ili da se dobronamjernim stavom i poticajem sugovorniku da do znanja kako mu ostavljamo dovoljno prostora da plasira poruku koju iskreno, otvoreno i dobronamjerno želimo primiti.

Knjiga u potpunosti ispunjava svoj najavljeni cilj dajući pregršt uputa nastavnicima. Autor nije krenuo pretenciozno u područje razvojne psihologije, ne problematizira niti propituje stručna saznanja nego ih aplicira. Sve u njoj iznešeno crpi svoju snagu iz kombinacije dvaju izvora iskustva i saznanja struke. To predstavlja idealan koncept i daje vrijednost ove knjige za buduće i sadašnje učitelje. Objektivno gledajući, sve navode iz knjige studenti nastavničkih fakulteta morali su dobiti u sklopu svoje nastave opće i specijalnih didaktika, ali jedan ovakav praktičan priručnik s savjetima i „trikovima“, koje Jensen naziva strategijama – može samo dobro poslužiti upravo stoga što dolazi iz pera vrlo suptilnog i iskusnog praktičara.

Marijan Madunić

OŠ Lauder Hugo Kon, Zagreb